

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรมและกระบวนการผสมผสานทาง
วัฒนธรรมในชุมชนมอญ ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

นายสรวิชา เวชพฤติ

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามนุษยวิทยามหาบัณฑิต

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2539

ISBN 974-633-224-4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CULTURAL INDENTITY, ACCULTURATION AND ASSIMILATION IN MON
COMMUNITIES, TAMBON SANGKANONG, AMPHOE PHRA PRADAENG,
SAMUT PRAKAN PROVINCE

Mr. Saratcha Vechaphurt

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements

For the Degree of Master of Arts

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

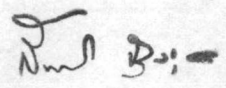
Chulalongkorn University

1996

ISBN 974-633-224-4

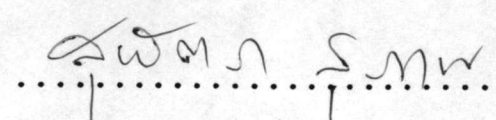
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมการติดต่อทางวัฒนธรรม และ
กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมในชุมชนมอญ ตำบล
ทรงคะนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
โดย นายสรรัชชา เวชพฤติ
ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

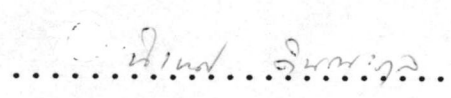

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ กงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุตตรา สุภาพ)

 อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน)

 กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ ตินณะกุล)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

สรัชชา เวชพฤติ : เอกลักษณะทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรมและกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมในชุมชนมอญ ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (CULTURAL INDENTITY, ACCULTURATION AND ASSIMILATION IN MON COMMUNITIES, TAMBON SANGKANONG, AMPHOE PHRA PRADAENG, SAMUT PRAKAN PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.งามพิศ สัตย์สงวน, 260 หน้า. ISBN 974-633-224-4

วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ การศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อการรักษาเอกลักษณ์และการสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของมอญในอำเภอพระประแดง โดยมีกรอบแนวคิดทฤษฎีดังนี้ วัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรม การผสมผสานทางวัฒนธรรม ชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ความทันสมัย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิควิจัยทางมานุษยวิทยาดังต่อไปนี้ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสำรวจลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน การสำรวจประชากร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสำคัญ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและอื่น ๆ

ผลวิจัยพบว่า ปัจจัยภายในช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้แก่ ผู้นำทางศาสนาและผู้นำทางการศึกษา ส่วนปัจจัยภายนอกทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้แก่ ความทันสมัย การเป็นเมือง การเป็นอุตสาหกรรม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและสื่อสารมวลชน

จากการสังเกตพบว่าเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของมอญนับวันจะลดลงไป เนื่องจากกระแสของโลกาภิวัตน์

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.....
สาขาวิชา มานุษยวิทยา.....
ปีการศึกษา 2538.....

ลายมือชื่อนิติต..... สรัชชา เวชพฤติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... อ.งามพิศ สัตย์สงวน
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... -

#C530533 : MAJOR SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY
KEY WORD: CULTURAL/IDENTITY/ACCULTURATION/ASSIMILATION/MON/COMMUNITIES
SARATCHA VECHAPHURT : CULTURAL INDENTITY, ACCULTURATION AND
ASSIMILATION IN MON COMMUNITIES, TAMBON SANGKANONG, AMPHOE
PHRA PRADAENG, SAMUT PRAKAN PROVINCE. THESIS ADVISOR :
ASSO. PROF. NGAMPIT SATSANGUAN, Ph.D 260 pp. ISBN 974-633-224-4

The purpose of the research was to study the inside and outside factors that affecting cultural identity of Mon in Amphoe Phrapradaeng. The theoretical frameworks namely cultures, acculturation, assimilation, culture change, modernization and national economic and social development plans were employed. The research was using anthropological research techniques such as participant observation, key-informant interviews and in-depth interview.

The findings of the research were religious and educational leaders help to keep cultural identity while modernization, urbanization, industrialization, notional economic and social development plans and mass medias caused the losing of cultural identity. From observation, cultural identity of Mon will be decreasing because of globalization.

ภาควิชา..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

สาขาวิชา..... มานุษยวิทยา

ปีการศึกษา..... 2538

ลายมือชื่อนิสิต..... รัชชภา เวชภักดิ์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... วิชาญ สัตยวงษ์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... -

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มได้ เนื่องจากมีบุคคลหลายท่านได้กรุณาให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยให้คำแนะนำทางด้านวิชาการและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ รวมทั้งให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดการทำงาน อีกทั้งขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ สุพิตรา สุภาพ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ ตินณะกุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาช่วยตรวจแก้ไขและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณ คณะสงฆ์วัดคันลัด เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอพระประแดง รวมทั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านตำบลทรงคะนอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอขอบพระคุณชาวมอญตำบลทรงคะนองที่ได้ให้ความร่วมมือ ท้ายที่สุดนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้กำลังใจและทุนทรัพย์ ตลอดจนความช่วยเหลือและกำลังใจจากเพื่อน ๆ ที่มอบให้แก่ผู้วิจัยตลอดมาจนทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จได้ด้วยดี

สรุชชา เวชพฤติ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฉ

บทที่

1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	10
ขอบเขตในการศึกษา.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
กรอบแนวคิดทฤษฎี.....	12
ผลงานที่เกี่ยวข้อง.....	29
สมมติฐานในการวิจัย.....	50
นิยามศัพท์.....	51
ระเบียบวิธีวิจัย.....	55
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	58
2. วัฒนธรรมมอญในสังคมไทย.....	59
ประวัติความเป็นมาเมืองพระประแดง.....	59
วัฒนธรรมของชาวมอญในอำเภอพระประแดงในอดีต....	64
ประเพณีในอดีต.....	78

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. ลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมของชุมชน.....	99
จังหวัดสมุทรปราการ.....	101
อำเภอพระประแดง.....	104
หมู่บ้านทรงคะนอง.....	110
- หมู่บ้านสำเภา.....	127
- หมู่บ้านทราย.....	140
- หมู่บ้านมน.....	156
4. ลักษณะทางประชากรและวัฒนธรรมของชาวมอญ	
ในตำบลทรงคะนอง.....	169
ประชากรและครอบครัว.....	169
การเมืองการปกครอง.....	174
การศึกษา.....	176
เศรษฐกิจ.....	179
ศาสนาและประเพณี.....	184
อนามัยและสาธารณสุข.....	188
ศิลปะและสันตนาการ.....	195
ภาษาและการสื่อสาร.....	202
5. ผลการวิจัยและการพิสูจน์สมมติฐาน.....	213
สมมติฐานหลักข้อที่ 1	214
สมมติฐานหลักข้อที่ 2	236

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	249
ผลการวิจัย.....	249
ข้อเสนอแนะ.....	251
รายการอ้างอิง.....	253
ประวัติผู้เขียน.....	260

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	แสดงอายุและเพศของประชากรในหมู่บ้านทรงคะนอง.....	114
2	แสดงอายุและเพศของประชากรในหมู่บ้านสำเภา.....	131
3	แสดงอายุและเพศของประชากรในหมู่บ้านทราย.....	144
4	แสดงอายุและเพศของประชากรในหมู่บ้านมน.....	160
5	แสดงอัตราส่วนของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ.....	170
6	แสดงอัตราส่วนของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ.....	171
7	แสดงอัตราส่วนของผู้ตัดสินใจเรื่องสำคัญของครอบครัว... ..	172
8	แสดงอัตราส่วนของการจดทะเบียนสมรส.....	172
9	แสดงอัตราส่วนของการหมั้นก่อนการแต่งงาน.....	172
10	แสดงอัตราส่วนของความคิดในเรื่องการคุมกำเนิด.....	173
11	แสดงอัตราส่วนของความคิดเรื่องวิธีการหย่าร้าง.....	174
12	แสดงอัตราส่วนของความรู้จักที่ตั้งของที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน..	174
13	แสดงอัตราส่วนของความรู้จักของที่ทำการต่างๆ ภายในหมู่บ้าน.....	175
14	แสดงอัตราส่วนของการอ่านและเขียนหนังสือได้.....	176
15	แสดงอัตราส่วนของความคิดในการส่งบุตรไปเรียน ต่อหลังจากเรียนจบชั้นสูงสุดของโรงเรียนในหมู่บ้าน..	176
16	แสดงอัตราส่วนการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหลังจาก จบการศึกษา.....	177
17	แสดงอัตราส่วนของการศึกษาเพิ่มเติมความรู้หลังจาก จบการศึกษาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ.....	178
18	แสดงอัตราส่วนของอาชีพของบุคคลในครอบครัว.....	179
19	แสดงอัตราส่วนของรายได้ต่อเดือนของครอบครัว.....	180

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
20 แสดงอัตราส่วนของรายจ่ายต่อเดือนของครอบครัว.....	181
21 แสดงอัตราส่วนของความคิดจะไปประกอบอาชีพ.....	182
22 แสดงอัตราส่วนของความคิดในเรื่องอยากให้ลูก สืบทอดอาชีพเดิมของตนเอง.....	182
23 แสดงอัตราส่วนของจำนวนเครื่องมือในการ ประกอบอาชีพ.....	183
24 แสดงอัตราส่วนของกิจกรรมในช่วงเวลาที่ชาวบ้านไปวัด..	184
25 แสดงอัตราส่วนของบุคคลในครอบครัวที่ไปวัด.....	185
26 แสดงอัตราส่วนของ การเข้าไปร่วมงานประเพณี.....	185
27 แสดงอัตราส่วนของลักษณะการเข้าร่วมงานประเพณี ของชาวบ้าน.....	186
28 แสดงอัตราส่วนของสถานที่เมื่อชาวบ้านมีเรื่องทุกข์ ร้อนทางใจไปติดต่อ.....	187
29 แสดงอัตราส่วนของสถานที่ชาวบ้านนิยมไปรักษา พยาบาลเมื่อยามเจ็บป่วย.....	188
30 แสดงอัตราส่วนของบุคคลซึ่งชาวบ้านขอคำปรึกษา เมื่อซื้อยามารับประทานเอง.....	189
31 แสดงอัตราส่วนของ การซื้อยามารับประทานเอง.....	189
32 แสดงอัตราส่วนของประเภทสารอาหารที่ใช้ ในการเลี้ยงทารก.....	190
33 แสดงอัตราส่วนของช่วงเวลาในการพาบุตรไป ฉีดวัคซีนป้องกันโรค.....	191

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
34 แสดงอัตราส่วนของการรับข่าวสารความรู้ทางอนามัย หรือสาธารณสุขที่เคยได้รับจากทางราชการ.....	191
35 แสดงอัตราส่วนของประเภทของความรู้ทางอนามัย หรือสาธารณสุขที่เคยได้รับจากทางราชการ.....	192
36 แสดงอัตราส่วนของการคุมกำเนิดของชาวบ้าน.....	193
37 แสดงอัตราส่วนของวิธีการคุมกำเนิด.....	194
38 แสดงอัตราส่วนของวิธีการพักผ่อนของชาวบ้าน.....	195
39 แสดงอัตราส่วนของชาวบ้านที่เคยไปดูการละเล่นหรือ มหรสพ.....	196
40 แสดงอัตราส่วนของสถานที่ซึ่งชาวบ้านไปดูการละเล่น หรือหงส์.....	196
41 แสดงอัตราส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขันกีฬา หรือสันทนาการ.....	197
42 แสดงอัตราส่วนของความคิดเห็นเกี่ยวกับ ลักษณะการแสดงที่ดี.....	198
43 แสดงอัตราส่วนของความคิดเห็นเกี่ยวกับรายการวิทยุ หรือโทรทัศน์ที่ดี.....	199
44 แสดงอัตราส่วนของการใช้เวลาว่างของชาวบ้าน.....	200
45 แสดงอัตราส่วนของประเภทของภาพยนตร์ที่ ชาวบ้านชอบดู.....	201
46 แสดงอัตราส่วนของการอ่านหนังสือพิมพ์.....	202
47 แสดงอัตราส่วนของการฟังวิทยุ.....	202
48 แสดงอัตราส่วนของภาษาที่ดี.....	203

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
49 แสดงอัตราส่วนของความเข้าใจในการอ่านหนังสือ.....	204
50 แสดงอัตราส่วนของลักษณะนักพูดที่ดี.....	205
51 แสดงอัตราส่วนของความเข้าใจเกี่ยวกับหนังสือราชการ..	206
52 แสดงอัตราส่วนของปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษา.....	206
53 แสดงอัตราส่วนของภาษาที่ใช้ในบ้าน.....	207
54 แสดงอัตราส่วนของภาษาที่ใช้นอกบ้าน.....	208
55 แสดงอัตราส่วนของภาษาที่ชอบมากที่สุด.....	208
56 แสดงอัตราส่วนของภาษาที่เริ่มเรียนรู้เป็นภาษาแรก เมื่อตอนเป็นเด็กจำความได้.....	209
57 แสดงอัตราส่วนของภาษาของบิดา.....	210
58 แสดงอัตราส่วนของภาษาของมารดา.....	211
59 แสดงอัตราส่วนของภาษาของเด็กในบ้าน.....	211
60 แสดงอัตราส่วนของคนส่วนใหญ่ในบ้านใช้ภาษา.....	212
61 ผู้นำทางการเมืองกับการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม...	215
62 ผู้นำทางศาสนากับการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม.....	220
63 ผู้นำทางการศึกษากับการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม...	224
64 ผู้นำทางเศรษฐกิจกับการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม...	229
65 ผู้นำทางศิลปะและนันทนาการกับการรักษาเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรม.....	233
66 จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมและคนงาน จำแนกตามอำเภอ และจังหวัดสมุทรปราการ ปี 2536.....	241

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

67	จำนวนโรงงาน จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรมของ อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดสมุทรปราการ 5 ลำดับ แรก ปี 2534.....	241
68	ระดับฝุ่นละออง (SPM) ในอากาศเขตกรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ พ.ศ.2528-2532.....	242
69	แสดงแผนการลงทุนแก้ไขปัญหาการจราจรและขนส่งใน กรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีลำดับความสำคัญใน ช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 6 (2530-2534).....	244

สารบัญภาพ

			หน้า
ภาพที่	1	ภาพประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง.....	71
	2	ภาพประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง.....	71
	3	ภาพพิธีทำบุญกลางบ้าน.....	73
	4	ภาพทำบุญศาลเจ้าพ่อลัดโพธิ์.....	73
	5	ภาพวงปีพาทย์มอญ.....	75
	6	ภาพวงปีพาทย์มอญ.....	75
	7	ภาพประเพณีการบวช.....	76
	8	ภาพประเพณีการโกนจุก.....	76
	9	ภาพประเพณีการแต่งงาน.....	81
	10	ภาพประเพณีการแต่งงาน.....	81
	11	ภาพประเพณีการทำศพ.....	83
	12	ภาพประเพณีการทำศพ.....	83
	13	ภาพประเพณีแห่นก-ปลา.....	87
	14	ภาพประเพณีแห่นก-ปลา.....	87
	15	ภาพประเพณีการเล่นสะบ้า (บ่อน).....	90
	16	ภาพประเพณีการเล่นสะบ้า (บ่อน).....	90
	17	ภาพประเพณีแห่หงส์-ธงตะขาบ.....	93
	18	ภาพประเพณีแห่หงส์-ธงตะขาบ.....	93
	19	ลักษณะบ้านเรือน.....	108
	20	ลักษณะบ้านเรือน.....	108
	21	ลักษณะบ้านเรือน.....	109
	22	ลักษณะบ้านเรือน.....	109